

PĂSTORITUL TRANSHUMANT ȘI IMPLICAȚIILE LUI

LA CÎTEVA JOCURI POPULARE

de **NICOLAE POP**

Carpații Meridionali au atras întotdeauna pe timpul verii atât turmele locuitorilor din Muntenia și Oltenia cît și cele ale oierilor transilvăneni. Pe culmile acestor munți aveau loc tîrguri, unele păstrate pînă astăzi.

Oierii transilvăneni socoteau că pe versantul însořit al Carpaților din Muntenia și Oltenia se găsește fața muntelui confirmată și în numeroase denumiri ale înălțimilor din aceste părți cum sînt : Fața Minilesei, Fața Oslii, Fața Siglăului sau Fața Muntelui.

Volumul turmelor aduse la pășune de oierii transilvăneni în Carpații Meridionali variază după epoci. Mișcarea acestor turme este cunoscută mai precis începînd cu anul 1831.

Infiltrările masive ale ardelenilor în satele din zona Carpaților Meridionali au conferit acestor așezări o fizionomie aparte materializată în port în forma locuinței, în obiceiuri, de unde reiese uimitoarea varietate a peisajului social și etnografic caracteristic pentru această regiune subcarpatică a țării.

Unul din exemplele semnificative este localitatea Novaci alcătuită din 3 așezări : Novaci străini — așezată pe platoul din stînga Gilortului, Novaci Români și Hirișești.

Novacii Străini s-a format cu ardelenii veniți pe căile transhumantei din satele Poiana, Pod, Jina și Pianu.

În zilele de sărbătoare femeile din Novaci Străini purtau costumul plin de farmec și pitoresc pe care-l întîlneai și pe plașurile Săliștei, de unde își trăgeau obirșia acești locuitori. La fel și cu multe din obiceiuri printre care și cele legate de joc.

Analizînd repertoriile zonelor pastorale — nucleu și confruntîndu-le cu cele ale zonelor adiacente și cele de conver-

gență se poate constata izolarea de multe ori a unor piese, care ar trăda numeroase apropieri.

Circulația pastorală poate fi dovedită numai în câteva cazuri considerându-se că în bună parte repertoriul este carpatic.

Cele două dialecte coregrafice „Carpatic“ și „Dunărean“ prezintă semnificative diferențe astfel că anumite asemănări ne pot face să presupunem o transmitere directă a pieselor respective, iar factorul de transmisiune, în cazul zonelor legate prin transhumanță să fie însăși populația care o practică.

Nu se vorbește deci de un repertoriu păstoresc ci de jocuri sau tipuri coregrafice de circulație pastorală.

Acestea se pot împărți în două categorii :

1. Jocuri bărbătești de virtuozitate
2. Jocuri mixte comune.

Din prima categorie amintim : „Brîul“ — i se poate conferi valoarea de tip morfologic singular — și căruia din cauza modului de vehiculare i s-a dat numele de „mocănesc“.

Cuprinde 3 subtitluri : Brîul bătrîn, Brîul ardelenesc și Brîul muscelean.

Nu există informații directe asupra apartenenței Slănicului la repertoriu păstoresc — nu putem ști factorul lui de circulație la puncte atât de îndepărtate. Numele lui pare să indice locul de întâlnire al ciobanilor pe valea râului Slănic — situat la încrucișarea mai multor drumuri și cunoscut oierilor.

Trebuie să menționăm o interesantă concordanță dintre cele trei zone pastorale — nucleu într-o formă specială a „Brîului bătrîn“, neîntîlnită în alte părți și anume „Brîul pe numărătoare“, cînd anumite figuri, încheie cu bătăi pe sol sau pîneni, numărîndu-se „una“, „două“, „trei“, după comandă.

Fenomenul a mai fost citat și în variantele „Danțul“ (com. Rășinari, Poplaca, Gura Rîului, Sadu) și „Griul“ (com. Sita Buzăului — Tg.-Secuiesc).

Fără a mai adăuga alte elemente și aici, asemănarea pașilor și a strigăturilor, ne poate da de gîndit.

Tipul „Sîrba“ înrudit cu „Brîul mocănesc“ conține și el un subtip caracterizat prin bătăi pe numărătoare. Aria lui se

întinde din zonele pastorale — nucleu spre Muntenia, unde este atestat în câteva variante.

Numele variantei indică adeseori factorul de circulație: „Sirba ciobanilor“ (Rășinari, Sibiu), „Sirba ciobănească“ (Brau-Codlea), „Sirba baciului“ (Tălmăcel-Sibiu, Bătrini-Teleajăn, Voinești-Covasna).

Informațiile ne arată uneori izolarea jocului în repertoriul ciobanilor — afirmându-se acest lucru la Ciurmernic — sat ciobănesc al com. Sita Buzăului. Un nume ca „Lăzeasca“ (Ciurmernic — Sita Buzăului) sau „Lezesca“ (Jugar — Muscel) poate fi eventual pus în legătură cu viața pastorală.

Conținutul variantelor este apropiat atât ca pași cât și ca strigături — la încheierea figurilor sînt aceleași bătăi.

Aceste apropieri edificatoare întăresc fenomenul de circulație.

Un alt tip întîlnit sporadic în Carpați — joc de încadrare certă este „Brînza“ cunoscut numai în satul ciobănesc Ciurmernic — Sita Buzăului. Informațiile ni-l atestă ca un joc ciobănesc fără a aminti de nume și localizare geografică.

Nu-l putem socoti un joc de circulație pastorală, el fiind calificat drept un joc „ciobănesc“. Unele jocuri ciobănești ne arată câteva concordanțe. Problema circulației rămîne însă deschisă.

Din a doua categorie a jocurilor mixte comune cunoscute și vehiculate de ciobani pe care le practică împreună cu comunitatea sătească sînt jocurile de relații sociale întotdeauna mixte.

Făcînd parte din jocurile repertoriului curent sînt mai greu de detectat. Sînt rezervate „întîlnirile“ ciobanilor cu obștea satului la reuniunile speciale cu dată fixă, așa-zisele „nedei“. Un astfel de exemplu este „Hora sîntiliei“ pe care ciobanii o joacă cu fetele o singură dată pe an la 20 iulie. Fiecare fată cu această ocazie face daruri alesului ei. Jocul este evident de circulație pastorală.

Un alt exemplu îl formează așa-zisele „Jienești“, răspîndite în marginea Sibiului și în zonele adiacente dintre Olt și Jiu. Informațiile au putut fi verificate în diferite ocazii, la nedeie, unde au participat ciobanii mărgineni (Poiana, Jina), gorjeni (Novaci, Polovragi), hațegani, jieni și lovișteni jucîndu-se mai multe „Jienești“ sau alte jocuri, ca „Briul“, care au adoptat formația de grup mic a acestora.

Există și alte jocuri care astăzi depășesc complet cadrul complexului pastoral fiind integrate repertoriilor zonelor respective, le amintim numai : Breaza, Ciobănașul, Oița.

Mai amintim câteva piese folclorice transmise pe cale pastorală de la munte, fenomenul putînd să se petreacă și invers prin vehicularea pe aceeași cale a elementelor dunărene — amintim aici jocurile : Năframa, Săltata la trei, Hodoroaga.

Factorul de circulație poate fi deci cel pastoral.

e